



नेपाल सरकार
खानेपानी मन्त्रालय
खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन विभाग
पानीपोखरी, काठमाडौं



सुरक्षित खानेपानीयुक्त समुदाय दिग्दर्शन
पुस्तिका



महानिर्देशकको सन्देश

मुलुकमा उपलब्ध सबै स्तरको खानेपानी सेवा र पहुँच पुगेका जनसंख्यालाई सुरक्षित रूपले व्यवस्थापन गरिएको खानेपानी सेवा पुर्याउने लक्ष्यका साथ खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन विभागले विविध कार्यक्रमहरू अगाडि बढाइरहेको छ । "सबैलाई खानेपानी तथा सरसफाइको उपलब्धता र दिगो व्यवस्थापनको सुनिश्चितता" सहितको दिगो विकासको छैठौँ लक्ष्यलाई आत्मासात् गरी खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन विभागले यस्ता योजना र कार्यक्रमहरू अघि बढाइरहेको हो । खानेपानीको सेवास्तर अभिवृद्धिका लागि आवश्यक प्रमुख सूचकहरूमध्ये खानेपानीको गुणस्तर पनि एक हो । गुणस्तरीय तथा सुरक्षित खानेपानी सेवा सुनिश्चित गर्न विभिन्न पहल तथा कार्यक्रमहरू सञ्चालन भइरहेकोमा नेपाल सरकार खानेपानी मन्त्रालयबाट मिति २०८१/११/१५ गतेका दिन खानेपानी प्रणालीमा पानी सुद्धिकरणका विभिन्न विधिहरू प्रयोग गर्ने सम्बन्धि निर्णय समेत भएको छ । खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी सुविधाहरूबीचका आपसी सम्बन्धलाई दृष्टिगत गर्दा दुवै सेवाको समुचित व्यवस्थापनबाट मात्र जनस्वास्थ्यमा सार्थक सुधार ल्याउन सकिन्छ भन्ने निष्कर्षमा पुग्न सकिन्छ । यस सन्दर्भमा नेपालमा खुला दिसामुक्त क्षेत्र घोषणा अभियानको सफलतालाई निरन्तरता दिन, पूर्ण सरसफाइ प्रवर्धन कार्यक्रमहरूलाई दिगो तुल्याउन र सुरक्षित खानेपानीको सेवासुविधालाई व्यापक बनाउन, गाउँ, वस्ती वा समुदायलाई नै 'सुरक्षित खानेपानीयुक्त समुदाय' मा रुपान्तरण गर्ने अवधारणा अघि सारिएको छ । देशका कुनै पनि नागरिकले असुरक्षित पानी सेवन गर्न नपरोस् भन्ने मूल मान्यताका आधारमा सबै खानेपानी प्रणालीहरूको सुरक्षितता सुनिश्चित गरी जनतालाई सुरक्षित खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउने उद्देश्यले खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन विभागद्वारा यो "सुरक्षित खानेपानीयुक्त समुदाय दिग्दर्शन पुस्तिका" (Water Safe Community Manual) तयार पारिएको छ । खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रमा संलग्न सबै सरोकारवाला निकाय, विषय विज्ञ, फिल्ड कार्यकर्ताहरू तथा सम्बन्धित संस्थाहरूसँग समन्वय, अन्तर्क्रिया तथा छलफल गरी तयार गरिएको यो दस्तावेज सबैका लागि उपयोगी र मार्गदर्शक सिद्ध हुनेमा म पूर्ण विश्वस्त छु । अन्त्यमा, यस दिग्दर्शन पुस्तिका तयार पार्न तथा प्रकाशनमा ल्याउन प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा आफ्नो अमूल्य समय, ज्ञान र परिश्रम मार्फत योगदान दिएका सम्पूर्ण व्यक्ति तथा संस्थाहरूलाई हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछु ।

ई. राम कुमार श्रेष्ठ
महानिर्देशक
खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन विभाग
पानीपोखरी, काठमाडौं

संक्षिप्त शब्द र परिभाषाहरू:

१. खानेपानी सुरक्षा योजना (खा.पा.सु.यो.) (Water Safety Plan): खानेपानीको श्रोत देखि उपभोक्ताले खानेपानी प्रयोग गर्दासम्म विभिन्न श्रृंखलामा खानेपानीको गुणस्तर सुधार गर्ने र सुनिश्चित गर्ने कार्यको लागि अपनाइने व्यवस्थित पद्धति नै खानेपानी सुरक्षा योजना हो। जोखिम व्यवस्थापनका सिद्धान्तमा आधारित खा.पा.सु.यो. सबै खानेपानी प्रणालीमा (चालु अवस्थामा भइरहेको, नयाँ निर्माण हुने र पुनःनिर्माण वा पुनःस्थापना हुने प्रणालीहरूमा) अवलम्बन गरी खानेपानी आपूर्ति सेवालार्ई सुरक्षित र जलवायु परिवर्तन तथा विपद् प्रकोपको सन्दर्भमा उत्थानशील र दिगो बनाउन सकिन्छ।
२. नियन्त्रण उपाय (Control Measure): खानेपानीको गुणस्तर खस्कन नपाओस् वा खानेपानी प्रदुषित नहोस् भन्ने उद्देश्यले गरिने कुनै पनि क्रियाकलापलाई नियन्त्रण उपाय भनिन्छ। नियन्त्रण उपायहरू भन्नाले खानेपानीको गुणस्तर कायम गर्नको निमित्त निर्माण गरिएका भौतिक संरचनाहरू र प्रभावकारि नियन्त्रणका लागि लागु गरिएका नियम, आदेश वा निषेधाज्ञाहरूलाई समेत बुझिन्छ।
३. संचालन अनुगमन (Operational Monitoring): संचालनअनुगमन भन्नाले सेवा प्रदायकले नियमित पानी उत्पादन, प्रशोधन र वितरणको सिलसिलामा सामान्यतया खानेपानीका संरचनाहरूको अवलोकन र निरीक्षण गर्ने र आवश्यकता अनुसार पानीका नमुनाहरू संकलन गरी सजिलै र तत्काल गर्न सकिने पारामितिहरूको परीक्षण गरी गुणस्तर कायम गराउन गरिने कार्यहरूलाई सम्झनु पर्दछ।
४. परिपालन अनुगमन (Compliance Monitoring): परिपालन अनुगमन भन्नाले सेवा प्रदायकले सेवाग्राहीहरूलाई वितरण गरेको पानीको गुणस्तर स्वीकृत मापदण्ड अनुरूप छ छैन पत्ता लगाउन सेवा प्रदायक आफैले वा नियामक निकाय लगायतका बाह्य निकायहरूबाट गरिने खानेपानीको गुणस्तर अनुगमन कार्यलाई सम्झनु पर्छ।
५. गुणस्तर निगरानी (Water Quality Surveillance): गुणस्तर निगरानी भन्नाले सेवा प्रदायकहरूबाट वितरित खानेपानी सेवा स्वास्थ्यको दृष्टिकोणले सुरक्षित, ग्राह्य र जोखिमरहित छ छैन भनी स्वतन्त्र रूपमा गरिने लेखाजोखालाई सम्झनु पर्दछ।
६. खानेपानी सेवा: खानेपानी सेवाको विभिन्न स्तरलाई अनुसूची- १ मा परिभाषित गरिएको छ।
७. सुरक्षित खानेपानीयुक्त समुदाय (Water Safe Community): अनुसूची- ३ मा उल्लेख गरिएको सम्पूर्ण सूचकहरू पुरा भएको समुदायलाई सुरक्षित खानेपानीयुक्त समुदाय सम्झनु पर्दछ।
८. खानेपानी सेवा प्रदायक (Service Providers): खानेपानी सेवा, सेवा प्रणालीको निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनको माध्यमबाट खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउने अनुमतिपत्र प्राप्त संस्था सम्झनु पर्छ।

विषयसूची

- पृष्ठभूमि
- दिग्दर्शन पुस्तिकाको उद्देश्य
- प्रमाणीकरण तथा निरन्तरता
- अपेक्षित प्रयोगकर्ताहरु

अनुसूचीहरु

- अनुसूची १: सेवा स्तर परिभाषा
- अनुसूची २: खानेपानी सुरक्षा योजना लागू गर्दा अनिवार्य रूपमा गरिने ७ वटा चरणबद्ध क्रियाकलापहरु
- अनुसूची ३: सुरक्षित खानेपानीयुक्त समुदायको मान्यता प्राप्त गर्नका लागि न्यूनतम् सूचकहरु
- अनुसूची ४: सुरक्षित खानेपानीयुक्त समुदाय बन्ने बिधिहरु
- अनुसूची ५: समझदारीपत्रको नमुना

पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको धारा ३५(४) ले “प्रत्येक नागरिकलाई स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाइमा पहुँचको हक हुनेछ” भनी खानेपानी तथा सरसफाइ सेवालाई मौलिक हक र कर्तव्य अन्तर्गत स्थापित गरेको छ। दिगो विकास लक्ष्य (सन् २०१६-२०३०) का १७ लक्ष्यमध्ये “सबैलाई खानेपानी तथा सरसफाइको उपलब्धता र दिगो व्यवस्थापनको सुनिश्चित गर्ने” छैठौँ लक्ष्यलाई नेपाल सरकारले पनि आत्मसात् गरी आफ्ना योजना र कार्यक्रमहरू तयार गरी कार्यान्वयन गरिरहेको छ। खानेपानी सेवालाई विश्वसनीय र नतिजामूलक तुल्याउने एउटा प्रमुख माध्यम वितरित पानीको गुणस्तर निरन्तर तवरले सुनिश्चित गर्नु हो।

नेपालमा दिगो विकासको लक्ष्य नं. ६.१ अन्तर्गत सन् २०३० को अन्त्यसम्म स्वच्छ खानेपानी सेवा प्राप्त गरेका जनसंख्याको सूचकाङ्क १५ प्रतिशतबाट ९० प्रतिशतसम्म बढाउने र घरायसी तहमा खानेपानीमा देखिएको जैविक प्रदूषणको जोखिम मोलिरहेका घरपरिवारको सूचकाङ्क ८२.२ प्रतिशतबाट घटाएर १ प्रतिशतमा पुर्याउने जस्ता राष्ट्रिय लक्ष्यका साथ वर्तमानमा खानेपानी तथा सरसफाइका कार्यक्रमहरू संचालन भईरहेका छन्। यस्ता लक्ष्य प्राप्तिको अवस्था के कस्तो छ भन्ने जानकारीका लागि यस सम्बन्धी तथ्याङ्कहरू गाउँ/नगरपालिकाको (स्थानीय सरकारको) तहबाटै संकलन हुनु जरुरी देखिएको छ।

खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी सुविधाहरू एक अर्कामा अन्योन्यासित छन्। दुवै सुविधाहरूको उचित व्यवस्थापनले मात्र जनस्वास्थ्यमा उल्लेखनीय सुधार ल्याउन सकिन्छ। नेपालमा खुला दिसामुक्त क्षेत्र घोषणा अभियान पूरा भई पूर्ण सरसफाइ प्रवर्धन कार्यक्रमहरू अघि बढिरहेका छन्। पूर्ण सरसफाइ प्रवर्धन कार्यक्रमले समुदायलाई ६ वटा सूचकका आधारमा पूर्ण सरसफाइयुक्त समुदायको मान्यता दिने गरेको छ। यी ६ सूचक मध्ये पहिलो सुरक्षित खानेपानीको उपभोगलाई मानिएको छ। प्रत्येक घरपरिवारले स्वच्छ पानीको प्रयोग गर्नु, समुदायमा खानेपानीका स्रोत तथा वितरण प्रणालीद्वारा उपलब्ध खानेपानी सधैं स्वच्छ रहोस् भन्ने हेतुले खानेपानी सुरक्षा योजना लागू भइ रहेका छन्।

यसै क्रममा सुरक्षित खानेपानी सेवा उपलब्ध भएको समुदायलाई सुरक्षित खानेपानीयुक्त समुदायका रूपमा लिइ यस्ता समुदायहरू निर्माण र विस्तार गर्दै जाने अवधारणाको विकास भएको छ। खानेपानी सेवाका सेवाप्रदायक, सेवाग्राही (उपभोक्ता) र नियामक तथा निगरानी निकायहरू लगायतका सबै सरोकारवालाहरूको सामूहिक प्रयासबाट “सुरक्षित खानेपानीयुक्त समुदाय” बनाउन सकिन्छ। यसै परिपेक्षमा यस दिग्दर्शन पुस्तिका तयार गरिएको छ।

दिग्दर्शन पुस्तिकाको उद्देश्य

सुरक्षित खानेपानीयुक्त समुदाय दिग्दर्शन पुस्तिकाको सर्वोपरी लक्ष्य भनेको देशका कुनै पनि नागरिकले प्रदूषित खानेपानी प्रयोग गर्न नपरोस भन्ने सुनिश्चित होस् तथा सबै समुदायहरू सुरक्षित खानेपानीयुक्त समुदाय कायम भइ हरेक नागरिकले सुरक्षित खानेपानीको सेवा प्राप्त गर्न सकून् भन्ने हो। यसका विशिष्ट उद्देश्यहरू निम्न छन्:

- (क) सुरक्षित खानेपानीयुक्त समुदायका न्यूनतम आधारहरू व्याख्या गर्ने।
- (ख) सुरक्षित खानेपानीयुक्त समुदायको मान्यता स्थिर भए नभएको लेखाजोखा (मूल्याङ्कन) प्रकृया, बिधि र आधारहरूबारे व्याख्या गर्ने।
- (ग) तिनै तहगत सरकारलाई सुरक्षित खानेपानीयुक्त समुदाय निर्माणमा समावेश गर्नका लागि आवश्यक समझदारीपत्रको नमुना तयार गर्ने। (समझदारीपत्रको नमुना अनुसूची ५ मा उल्लेख गरिएको छ)

प्रमाणीकरण तथा निरन्तरता

- (१) अनुसूची २ बमोजिम खानेपानी सुरक्षा योजना लागु भएको समुदाय र अनुसूची ३ मा उल्लेख गरिएका सुरक्षित खानेपानीयुक्त समुदायका न्यूनतम आधारहरू पुरा भएको समुदायलाई सुरक्षित खानेपानीयुक्त समुदाय मानिनेछ।(सुरक्षित खानेपानीयुक्त समुदाय बन्ने विधिहरू अनुसूची ४ मा उल्लेख गरिएको छ।)
- (२) सुरक्षित खानेपानीयुक्त समुदायको मान्यतालाइ कायम राख्नको लागि प्रत्येक वर्षमा वाह्य निकायद्वारा अनुसूची ३ बमोजिमको सूचकहरू पुरा भए/नभएको मूल्याङ्कन गर्दा सो आधारहरू पुरा भएको हुनुपर्नेछ। (वाह्य निकाय भन्नाले सङ्घीय/प्रादेशिक खानेपानी सम्बन्धी कार्यालय बुझ्नु पर्नेछ।)

अपेक्षित प्रयोगकर्ताहरू

यस दिग्दर्शन पुस्तिका खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रमा कार्यरत सबैको लागि लाभदायी हुन सक्छ। विशेष गरी स्थानीय तह, खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रमा कार्यरत प्राविधिक, समाजशास्त्री, सामाजिक अभियन्ता, खानेपानी प्रणालीका सेवा प्रदायक, सेवाग्राही, नियामक तथा निगरानी राख्ने संस्था लगायत सबैलाई यस दिग्दर्शन पुस्तिका उपयोगी हुने विश्वास गरिएको छ।

अनुसूची १: सेवा स्तर परिभाषा

| सेवास्तर | परिभाषा |
|-------------------------------------|--|
| सुरक्षित व्यवस्थापन गरिएको खानेपानी | सुधारिएको स्रोतबाट घरआँगनमै चाहिएको समयमा उपलब्ध; दिसाजन्य जीवाणु र रासायनिक प्रदूषण रहितको खानेपानीको सुविधाहरू |
| आधारभूत स्तरको खानेपानी | सुधारिएको स्रोतबाट उपलब्ध; घरआँगनदेखि धारासम्म जान आउन र पालो पर्खन समेत गरी ३० मिनेटको दूरीमा उपलब्ध खानेपानीको सुविधाहरू |
| सीमित स्तरको खानेपानी | सुधारिएको स्रोतबाट उपलब्ध; घरआँगनबाट धारासम्म जान आउन र पालो पर्खन समेत गरी ३० मिनेटभन्दा बढीको दूरीमा उपलब्ध खानेपानीको सुविधाहरू |
| सुधार नभएको खानेपानी | असुरक्षित इनार वा मूल (स्प्रिङ) बाट उपलब्ध खानेपानीको सुविधाहरू |
| खानेपानी सेवा नभएको | खोला, बाँध, ताल, पोखरी, नदी, नहर वा सिँचाइ नहरबाट सिधा खानेपानी सङ्कलन गरिएको सुविधाहरू |

अनुसूची २: खानेपानी सुरक्षा योजना लागू गर्दा अनिवार्य रूपमा गरिने ७ वटा चरणबद्ध क्रियाकलापहरू

- (क) खा.पा.सु.यो. टोली गठन
- (ख) खानेपानी प्रणालीको विश्लेषण
- (ग) प्रदूषण पहिचान, जोखिम विश्लेषण
- (घ) नियन्त्रण उपाय
- (ङ) सुधार कार्यहरूको योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन
- (च) अनुगमन
- (छ) खा.पा.सु.यो.को प्रमाणीकरण

अनुसूची ३: "सुरक्षित खानेपानीयुक्त समुदाय" को मान्यता प्राप्त गर्नका लागि न्यूनतम सूचकहरू

| न्यूनतम आवश्यकता | प्रमुख कार्यसम्पादन सूचकहरू (के जाँच गर्ने) | अनुगमनका उपायहरू | तथ्यांक श्रोत |
|--|--|---|--|
| १. खुला दिसामुक्त (ODF) अवस्था कायम राखिएको | १(क) प्रत्येक घरमा एक प्रयोगयोग्य हात धुने सुविधा सहितको शौचालय | नमुना घरपरिवारहरूको स्थलगत निरीक्षण गरि प्रत्येक घरमा शौचालय र हात धुने संरचना रहेको पुष्टि गर्ने | NWASH घरधुरी सर्वेक्षण |
| | १(ख) विद्यालय, स्वास्थ्यचौकी र सामुदायिक भवनहरूमा हात धुने सुविधा सहितको प्रयोगयोग्य शौचालयहरू | सबै संस्थाहरूमा रहेको शौचालय र हात धुने स्थानहरूको स्थलगत अवलोकन गर्ने | NWASH विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्था सर्वेक्षण |
| २. दिगो खानेपानी प्रणाली व्यवस्थापन | २(क) विभिन्न समूहहरूको प्रतिनिधित्व सहितको समावेशी खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समिति | NWASH मा दिगोपनाको प्राप्तांक न्यूनतम ७०% वा सो भन्दा बढी भएको जाँच गर्ने | NWASH दिगोपना सर्वेक्षण |
| | २(ख) खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिको नियमित दस्तावेजीकरण सहितको बैठकहरू | | |
| | २(ग) खानेपानी प्रणाली मर्मत कोषको लागि छुट्टै बैंक खाता | | |
| | २(घ) सञ्चालन र मर्मत सम्भारको लागि प्रशिक्षित स्थानीय प्राविधिक | | |
| ३. खानेपानी सुरक्षा योजना (खापासुयो) कार्यान्वयन | ३(क) खापासुयो कार्यान्वयन पुष्टी गर्ने कागजातहरू र नियमित लेखा परीक्षण | अनुसूची २ अनुसारको खापासुयो कार्यान्वयन कागजातहरू उपलब्धताको पुष्टि गर्ने | समुदाय भित्रका सबै सेवा प्रदायकहरूसँग रहने कागजातहरू |

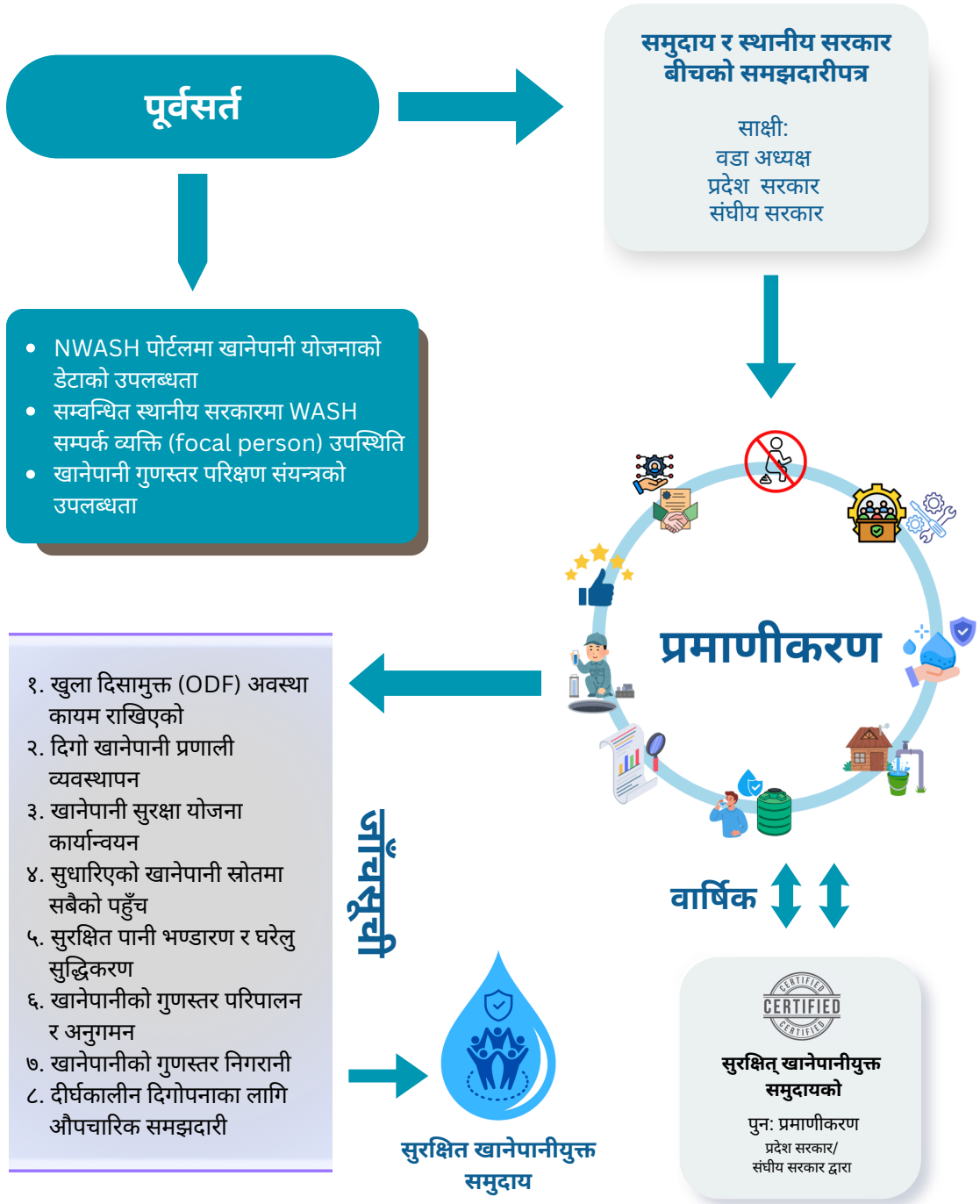
| न्यूनतम आवश्यकता | न्यूनतम आवश्यकता | अनुगमनका उपायहरू | तथ्यांक स्रोत |
|--|--|---|---|
| ४. सुधारिएको खानेपानी स्रोतमा सबैको पहुँच | ४(क) पाइप प्रणालीहरू: सबै जनसंख्यालाई प्रयोग योग्य धाराहरूद्वारा सेवा प्रदान | NWASH इन्भेन्टरीमा पूर्ण रूपमा समेटिएको हुनुपर्ने | NWASH इन्भेन्टरी |
| | ४(ख) पाइप रहित प्रणालीहरू: पानी संकलन समय ३० मिनेटभन्दा कम | सतही (Horizontal) दूरी बढीमा १०० मिटरसम्म र ठाडो (Vertical) दूरी बढीमा ५० मिटरसम्म हुनुपर्ने; | सेवाबाट वन्चित समुदाय (NWASH unserved) एप्लिकेशन र ट्युबवेल एप्लिकेशन |
| | | पानी ल्याउन लाग्ने समय: बढीमा ३० मिनेटसम्म हुनुपर्ने; | |
| | | सेवाबाट वन्चित समुदाय (NWASH unserved) एप्लिकेशनमा एकीकृत भएको हुनुपर्ने | |
| ५. सुरक्षित खानेपानी उपभोग र घरेलु शुद्धिकरण | ५(क) धाराबाट संकलन गरिएको खानेपानी सफा र ढाकिएको भाँडोमा भण्डारण | नमुना घरपरिवारहरूको खानेपानी भण्डारण संरचनाहरूको अवलोकन र निरीक्षण गर्ने | नमुना गणना * |
| | ५(ख) प्रयोग स्थानमा खानेपानी प्रशोधन | पाइप प्रणाली नभएको नमुना घरपरिवारमा पानी उमाल्ने गरेको वा फिल्टर गर्ने गरेको सुनिश्चित गर्ने | |

| न्यूनतम आवश्यकता | प्रमुख कार्यसम्पादन सूचकहरू (के जाँच गर्ने) | प्रमुख कार्यसम्पादन सूचकहरू (के जाँच गर्ने) | तथ्यांक श्रोत |
|---|--|---|---|
| ६. खानेपानी गुणस्तर परिपालन र अनुगमन | ६(क) खानेपानी गुणस्तर परामिति, परीक्षण, परिपालन र एकीकरण | राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड २०७९ अनुरूप अनिवार्य खानेपानी गुणस्तर परामितिहरूको आधार रेखा पालना गरिएको सुनिश्चित गर्ने | NWASH पोर्टलमा समावेश रहेको बार्षिक तथ्यांक |
| | | अन्तिम धाराको क्लोरिन अवशेषको दैनिक अभिलेख राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड २०७९ अनुरूप रहेको सुनिश्चित गर्ने | |
| | | आर्सेनिक प्रभावित क्षेत्रहरूमा अभिलेख गरिएको आर्सेनिकको मात्रा राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड २०७९ र राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड कार्यान्वयन तथा अनुगमन निर्देशिका २०७९ अनुरूप रहेको सुनिश्चित गर्ने | |
| ६(ख) पानीको गुणस्तर परिक्षणको मासिक प्रतिवेदन प्रकाशन | हालसालै प्रकाशित भएका प्रकाशनहरूको लागि सूचना बोर्ड जाँच गर्ने | | |
| ७. खानेपानीको गुणस्तर निगरानी | खानेपानीजन्य रोगको महामारी नभएको | खानेपानीजन्य रोगहरू बारे स्थानीय स्वास्थ्य चौकीमा नीरिक्षण गर्ने | Surveillance, Outbreak Response Management and Analysis System (SORMAS) |

| न्यूनतम आवश्यकता | प्रमुख कार्यसम्पादन सूचकहरू (के जाँच गर्ने) | अनुगमनका उपायहरू | तथ्यांक श्रोत |
|---|---|-------------------------------------|--------------------------------------|
| ८. दीर्घकालिन दिगोपनका निम्ति औपचारिक समझदारी | खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समिति र स्थानीय सरकार वा प्रदेश सरकारबीचको औपचारिक समझदारीपत्र | समझदारीपत्रको उपलब्धता पुष्टि गर्ने | स्थानीय सरकार/ प्रदेश सरकार कार्यालय |

* नमुना सर्वेक्षणको निम्ति नमुना संख्या गणना गर्दा वैज्ञानिक विधिको प्रयोग गर्ने

अनुसूची ४: "सुरक्षित खानेपानीयुक्त समुदाय" बन्ने विधिहरू



अनुसूची ५: समझदारीपत्रको नमुना

खानेपानी योजनाको दिगोपना तथा नियमित संचालनको लागि पालिका, कार्यपालिकाको कार्यालय, र वा खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समिति बीच भएको

समझदारी-पत्र (Memorandum of Understanding)

.....पालिका,कार्यपालिकाको समन्वयमासहयोगमा संचालित खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता कार्यक्रम अन्तर्गतपालिका वडा नं.,खानेपानी योजनाको निर्माण कार्य सम्पन्न भई योजनाको स्वामित्व ग्रहण, व्यवस्थापन र सञ्चालनको सम्पूर्ण जिम्मेवार.....पालिका..... नं. वडा कार्यालय मार्फत खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिमा रहने गरी हस्तान्तरण भईसकेकोले तपशिलमा उल्लेखित जिम्मेवारीहरु बहन गर्न सम्बन्धित सरोकारवालाहरु प्रतिवद्ध रहेकोलेपालिका,.....कार्यपालिकाको कार्यालय र खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समिति बीच दुई पक्षीय समझदारीपत्रमा हस्ताक्षर सम्पन्न भएको छ।

यस समझदारीपत्रले सहमति जनाएका पक्षहरुको भूमिका र जिम्मेवारीहरु साथसाथै ठोस गतिविधिहरुलाई परिभाषित गर्दछ जसले कार्यक्रमबाट प्राप्त सेवा सुविधाहरुलाई चलायमान राख्न र व्यवहार परिवर्तनलाई दिगो बनाइराख्न सुनिश्चित गर्दछ।

क) स्थानीय उपभोक्ताहरुको जिम्मेवारी:

- आ-आफ्नो घरको धाराको खानेपानी मिटर, धाराको टुटी, फिटिङ्स् सामग्रीहरु लगायत अन्य सामग्रीहरुको आवश्यकता अनुसार मर्मत सम्भार तथा नयाँ फेरवदल गर्ने।
- घरधुरीबाट निस्कने कुहिने, नकुहिने फोहरमैला र धाराबाट निस्कने फोहर पानीको उचित व्यवस्थापन गरी धारा लगायत घर वरिपरि नियमित सरसफाई गर्ने। साथै, धाराबाट निस्कने फोहर पानीलाई करेसावारीमा प्रयोग गर्ने।
- दिसा पिसाव शौचालयमा मात्र गर्ने, गराउने।
- खानेपानी योजनाबाट एक घर एक धारा जडान गर्दा प्रत्येक घरधुरीले रु.....(अक्षरूपी) का दरले उपभोक्ता समितिलाई भुक्तानी गर्ने।पालीकाले प्रमाणित गरेका विपन्न र सीमान्त परिवारको हकमा यो शर्त लागु हुने छैन। यसका निम्ति पालीकाले आवश्यक व्यवस्था गर्नेछ।
- खानेपानी योजना मर्मतसम्भार कोषमा प्रत्येक घरधुरीबाट वार्षिक न्यूनतम रु.(अक्षरूपी) र निर्धारित खानेपानीको मासिक महसुल न्यूनतम यूनीट सम्मको रु.(अक्षरूपी) र थप यूनीटको न्यूनतम रु.(अक्षरूपी) का दरले तोकिएको समयमा नै उपभोक्ता समितिको कार्यालयमा भुक्तानी गर्ने।
- खानेपानी योजनाको मर्मत सम्भार तथा नयाँ संरचनाहरु निर्माण गर्नु पर्ने अवस्थामा समुदायको तर्फबाट गर्नुपर्ने श्रमदान उपलब्ध गराउने।

ख) सेवा प्रदायक वा खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिको जिम्मेवारी:

- खानेपानी योजनाको मुहान देखि घरधुरीको धारासम्मको पाइपलाइन तथा संरचनाहरू मर्मतसम्भार, नयाँ निर्माण तथा फेरवदल, फिटिङ्ग सामग्रीहरू लगायत प्लम्बिङ्ग औजारहरू, पानीको गुणस्तर जाँच गर्ने आवश्यक सामग्री, रसायनिक पदार्थ तथा उपकरणहरूमा न्यूनतम रु.....(अक्षरूपी.....) सम्मको वार्षिक लागत खर्च व्यहोर्ने।
- पानीको गुणस्तर जाँच गर्ने आवश्यक सामग्री, रसायनिक पदार्थ तथा उपकरणबाट प्रत्येक महिना वा प्रत्येक ३ महिनामा आवश्यक जाँच गर्नुपर्ने परामितिहरू अनुसार मुहान देखि घरधुरीसम्मको पानीको गुणस्तर जाँच गरी राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड, २०७९ अनुसार भएको सुनिश्चित गरी सोको रेकर्ड राखी समुदायमा सार्वजनिक गर्नुको साथै खानेपानी परीक्षणका नतिजाहरूको सारांश सहितको प्रतिवेदन प्रत्येक वर्ष वडा कार्यालय -२ नगरपालिका कार्यालयमा पेश गर्नेछ।
- प्रत्येक ६ महिनामा खानेपानी सुरक्षा योजनाको अध्यावधिक गर्ने, गराउने साथै सोको प्रतिवेदन तयार गरी सार्वजनिक गर्नुको साथै खानेपानी सुरक्षा योजनालाई कार्यान्वयन गर्ने/गराउने।
- उपभोक्ताहरूबाट उठेको पानीको मासिक महसुल, जम्मा भएको मर्मतसम्भार कोषको रकम र अन्य हिसाब किताब चुस्त दुरुस्त राख्ने।
- ग्रामीण मर्मतसम्भार कार्यकर्ता VMWको नियुक्ति अनिवार्य रूपमा गरी निजलाई तोकिएको सेवा, सुविधा नियमित रूपमा समयमा नै प्रदान गर्दै उपभोक्ताहरूको प्रत्येक धारामा नियमित पानी आउने गरी खानेपानी योजना पूर्ण रूपमा चलायमान भएको सुनिश्चित गर्ने।

ग) वडा कार्यालयको जिम्मेवारी:

- योजनाको नियमित रूपमा स्थलगत अनुगमन गरी आवश्यकता अनुसार उपभोक्ता समितिलाई सुझाव, सल्लाह र निर्देशन दिने।
- खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिको हकमा यसको नियमित बैठक र वार्षिक रूपमा आम उपभोक्ताहरूको भेला संचालन गर्न आवश्यक सहजीकरण गर्ने।
- सेवा प्रदायक वा खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिको लेखा ब्यवस्थापन तथा पारदर्शिता कायम गर्न आवश्यक सहजीकरण गर्ने।
- खानेपानी योजनाको मुहान देखि घरधुरीको धारासम्मको पाइपलाइन तथा संरचनाहरू मर्मतसम्भार तथा नयाँ निर्माण आदीमा रु (अक्षरूपी) भन्दा माथि लागत लाग्ने भएमा बजेटको व्यवस्थापनका लागि आवश्यक सहयोगका लागि पालिका वा अन्य निकायहरूमा समन्वय तथा सिफारिस गर्ने।
- कुनै विपत्तिका कारण योजनाको पाइपलाईन तथा संरचनाहरूको पूर्ण क्षति भएमा अथवा योजना दिगो रूपमा संचालन गर्न गराउनको लागि पालिका वा अन्य निकायहरूमा समन्वय तथा सिफारिस गर्ने।
- उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरूको क्षमता विकासका लागि पालिका तथा अन्य निकायहरूसंग समन्वय तथा सिफारिस गर्ने।

घ)पालिका र वडा कार्यालयको जिम्मेवारी:

- योजनाको नियमित रूपमा स्थलगत अनुगमन गरी आवश्यकता अनुसार उपभोक्ता समितिलाई सुझाव, सल्लाह र निर्देशन दिने।
- खानेपानी योजनाको चौमासिक रूपमा खानेपानीको परिक्षण गरी नतिजा बारे उपभोक्ताहरूलाई जानकारी गराउने र गुणस्तर सुधारका लागि सहयोग तथा सहजीकरण गर्ने।
- खानेपानी योजनाको मुहान देखि घरधुरीको धारासम्मको पाइपलाइन तथा संरचनाहरू मर्मतसम्भार, सुधार विस्तार र नयाँ निर्माण आदीमा रु (अक्षरूपी) भन्दा माथि वार्षिक लागत लाग्ने भएमा बजेटको व्यवस्थापन गरी सुधार गर्न सहयोग गर्ने।
- कुनै विपत्तका कारण योजनाको पाईपलाईन तथा संरचनाहरूको पूर्ण क्षति भएमा अथवा योजना दिगो रूपमा संचालन गर्न गराउनको लागि पालिकाबाट वा अन्य सरकारी तथा विकास साझेदार निकायहरूसँग समन्वय गरी बजेटको व्यवस्था गर्ने र सोको मर्मत सुधार तथा निर्माण कार्यमा आवश्यक आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्ने
- नेपाल सरकार.....पालिका कार्यालयले खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन सम्बन्धी तय गरेको कानून तथा नीति नियमहरूको बारेमा खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समितिलाई जानकारी प्रदान गर्ने।

.....सेवा प्रदायकको तर्फबाट

दस्तखत:

नाम:

पद:

मिति:

साक्षी:पालिका वडा नं.

..... का वडा अध्यक्षको तर्फबाट

दस्तखत:

नाम:

पद:

मिति:

साक्षी: साझेदार संस्थाको तर्फबाट

दस्तखत:

नाम:

पद:

साझेदार संस्थाको नाम:

मिति:

..... पालिकाको तर्फबाट

दस्तखत:

नाम:

पद:

मिति:

साक्षी: सङ्घीय/प्रादेशिक खानेपानी

सम्बन्धी कार्यालयको तर्फबाट

दस्तखत:

नाम:

पद:

कार्यालयको नाम:

मिति:



Government of Nepal
Ministry of Water Supply
Department of Water Supply
and Sewerage Management
Panipokhari, Kathmandu



Water Safe Community Manual



Message from Director General

The Department of Water Supply and Sewerage Management (DWSSM) has been advancing a range of programs aimed at ensuring universal access to safely managed water supply services for all populations across the country, at all water service levels and availability. In alignment of the Sustainable Development Goal 6- “Ensure availability and sustainable management of water and sanitation for all” DWSSM has been carrying forward initiatives that promote equitable and reliable water services.

Among the key indicators for improving water service levels, water quality remains paramount. In recognition of the importance of safe water and sanitation, the Government of Nepal, Ministry of Water Supply, has made a decision on 2081/11/15 B.S (27/02/2025 A.D) for the adoption of various water purification methods in water supply systems. Considering the interrelationship between water and sanitation facilities, it is evident that meaningful improvements in public health can only be achieved through the integrated and coordinated management of both these services. In this context, building upon the success of Nepal’s Open Defecation Free (ODF) campaign and the momentum of total sanitation promotion programs, the concept of transforming villages, settlements, or communities into ‘Water Safe Communities’ has been introduced. This approach aims to expand access to safely managed water supply services and facilities nationwide.

Guided by the principle that no citizen of the country should drink contaminated water, DWSSM has developed this *Water Safe Community Manual* with the objective of safeguarding all water supply systems and ensuring the availability of safe water for every individual. This manual has been prepared through extensive coordination, consultation, and engagement with relevant stakeholders, including subject matter experts, field practitioners, and organizations active in the water supply, sanitation, and hygiene (WASH) sector. I am confident that it will serve as a valuable resource and practical guide for all those working to advance water safety and public health.

Finally, I extend my sincere appreciation to all individuals and institutions who contributed their time, expertise, and efforts, directly or indirectly, to the preparation and publication of this manual.

.....
Er. Ram Kumar Shrestha
Director General
Department of Water Supply and and
Sewerage Management
Panipokhari, Kathmandu

Abbreviations and definitions:

1. **Water Safety Plan (WSP):** A Water Safety Plan is a systematic approach to improving and ensuring the quality of drinking water at various systems, from the source of water supply up to the point of consumption by users. Based on the principles of risk management, WSP can be adopted in all water supply systems (existing, newly constructed and reconstructed or rehabilitated systems) to make water supply services safe, resilient, and sustainable in the context of climate change and disasters.
2. **Control Measure:** Any activity carried out with the aim of preventing the quality of water supply from deteriorating or polluting, is called a control measure. Control Measures include physical structures constructed to maintain the quality of water supply and rules, orders, or even prohibitions implemented for effective control.
3. **Operational Monitoring:** Operational Monitoring refers to the activities carried out by the service provider to ensure the quality of water supply. This includes the regular observation and inspection of water supply structures during routine water production, treatment, and distribution, as well as the collection of water samples and testing of easily and immediately measurable parameters as needed to maintain water quality.
4. **Compliance Monitoring:** Compliance Monitoring refers to the monitoring of water supply quality by the service provider itself or by external bodies, including regulatory bodies, to determine whether the quality of water distributed by the service provider to the beneficiaries is in accordance with the approved standards.
5. **Water Quality Surveillance:** Quality Surveillance refers to the independent assessment of whether the water supply service distributed by the service provider is safe, acceptable and risk-free from a health perspective.
6. **Water Service:** The various levels of Water Service are defined in Annex- 1.
7. **Water Safe Community:** A community that meets all the indicators mentioned in Annex- 3 is considered as a Water Safe Community.
8. **Drinking Water Service Providers:** A licensed organization that provides drinking water services through the construction, operation and management of water service systems is defined as a Service Provider.

Table of Contents

- Background
- Purpose of the Guide
- Certification and Continuity
- Intended Users

Schedules

- Annex 1: Service Level Definition
- Annex 2: The 7 Mandatory Phased Activities to be Performed while implementing the Water Safety Plan
- Annex 3: Minimum Indicators for Recognition as a “Water Safe Community”
- Annex 4: Procedures for Becoming a “Water Safe Community”
- Annex 5: Sample of Memorandum of Understanding

Background

Article 35(4) of the Constitution of Nepal establishes access to clean drinking water and sanitation as a fundamental right and duty, stating that “every citizen shall have the right to access clean drinking water and sanitation.” Recognizing this, the Government of Nepal has also adopted the sixth goal of the 17 Sustainable Development Goals (SDG) (2016-2030) to “ensure availability and sustainable management of water supply and sanitation for all” and has been formulating and implementing plans and programs to achieve this target. One of the key means of making water supply services reliable and effective is to continuously ensure the quality of the distributed water.

Under SDG target 6.1, Nepal aims to increase the proportion of the population with access to safe drinking water from 15 percent to 90 percent by 2030 and to reduce the percentage of households exposed to biological contamination in drinking water from 82.2 percent to 1 percent. To assess the progress toward these national targets, it is essential to collect related data at the local government level (rural municipalities and municipalities).

Water supply and sanitation services are interdependent, and only through the proper management of both, can significant improvements in public health be achieved. Following the successful completion of the Open Defecation Free (ODF) campaign, Nepal has been advancing the Total Sanitation Promotion Program, which recognizes communities as “totally sanitized” based on six indicators, the first of which is; the access to safe drinking water. Water Safety Plans have thereby been implemented to ensure that every household consumes clean water and that community water sources and distribution systems consistently provide safe water.

In this context, communities with access to safe drinking water services have been recognized as water safe communities, and the concept of developing and expanding such communities has developed. A “Water Safe Community” can be achieved through the collective efforts of all stakeholders, including water service providers, users, and regulatory and monitoring bodies. In this perspective, this manual has been prepared.

Purpose of the Guide

The overarching goal of this Water Safe Community Manual is to ensure that no citizen in the country has to use contaminated water, all communities sustain as water safe communities and that every citizen has access to safe water services. Its specific objectives are as follows:

- (a) Explain the minimum criteria for a Water Safe Community.
- (b) Explain the assessment process, methods and criteria for establishing a Water Safe Community.
- (c) Prepare a model memorandum of understanding (MOU) to involve all three levels of government in building a Water Safe Community. (The model memorandum of understanding is mentioned in Annex 5)

Certification and Continuity

- (a) A community that has implemented the Water Safety Plan as per Annex- 2 and that meets the minimum criteria for Water Safe Community as mentioned in Annex- 3 will be considered a Water Safe Community. (The methods for becoming a safe drinking water community are mentioned in Annex-4.)
- (b) In order to maintain the recognition of a Water Safe Community, every year, an external agency must assess whether the indicators as per Annex- 3 have been met or not. (Here external agency refers to the federal/provincial water supply-related office.)

Intended Users

This manual can be beneficial for everyone working in the water supply and sanitation sector. It is believed that this manual will be useful for everyone, especially local level, technicians working in the water supply and sanitation sector, sociologists, social activists, water supply system service providers, users, regulatory and monitoring organizations, and everyone.

Annex 1: Service Level Definition

| Service Level | Definition |
|-----------------------------|---|
| Safely Managed Water Supply | Water supply from an improved water source that is accessible on premises, available when needed and free from faecal and priority chemical contamination |
| Basic Water Supply | Water supply from an improved source, provided collection time is not more than 30 minutes for a roundtrip including queuing |
| Limited Water Supply | Water supply from an improved source for which collection time exceeds 30 minutes for a roundtrip including queuing |
| Unimproved Water Supply | Water supply from an unprotected dug well or unprotected spring |
| No Service | Water supply directly from a river, dam, lake, pond, stream, canal or irrigation canal |

Annex 2: The 7 Mandatory Phased Activities to be Performed while implementing the Water Safety Plan

- (a) Formation of a Water Safety Plan Team
- (b) Analysis of the Water Supply System
- (c) Pollution Identification and Risk Analysis
- (d) Control Measures
- (e) Planning and Implementation of Improvement Activities
- (f) Monitoring
- (g) Certification of the Water Safety Plan

Annex 3: Minimum Indicators for Recognition as a “Water Safe Community”

| Minimum Requirement | Key Performance Indicator/s (What to check for) | Monitoring Measures | Data Point |
|--|---|---|---|
| 1. Open Defecation Free (ODF) Status Maintained | 1(a) Every single household has a functional toilet with handwashing facility | Conduct on-site inspections of sample households to confirm a toilet and handwashing structure exists at each household | NWASH Household Survey |
| | 1(b) Schools, health posts, and community buildings have functional toilets with handwashing facilities | Observe the presence of toilets and handwashing stations during site visits to all institutions | NWASH School and HCF |
| 2. Sustainable Water System Management | 2(a) Inclusive WSUC with representation from diverse groups | Sustainability Score in NWASH should be greater than or equal to 70% | NWASH Sustainability |
| | 2(b) The WSUC holds regular, documented meetings | | |
| | 2(c) Separate bank account for water system maintenance fund | | |
| | 2(d) Trained local technicians for operation and maintenance | | |
| 3. Water Safety Plan (WSP) Implementation | 3(a) WSP implementation documents and auditing are performed regularly | Confirm existence of WSP implementation documents as per Annex 2 | Documents of all service providers within the community |

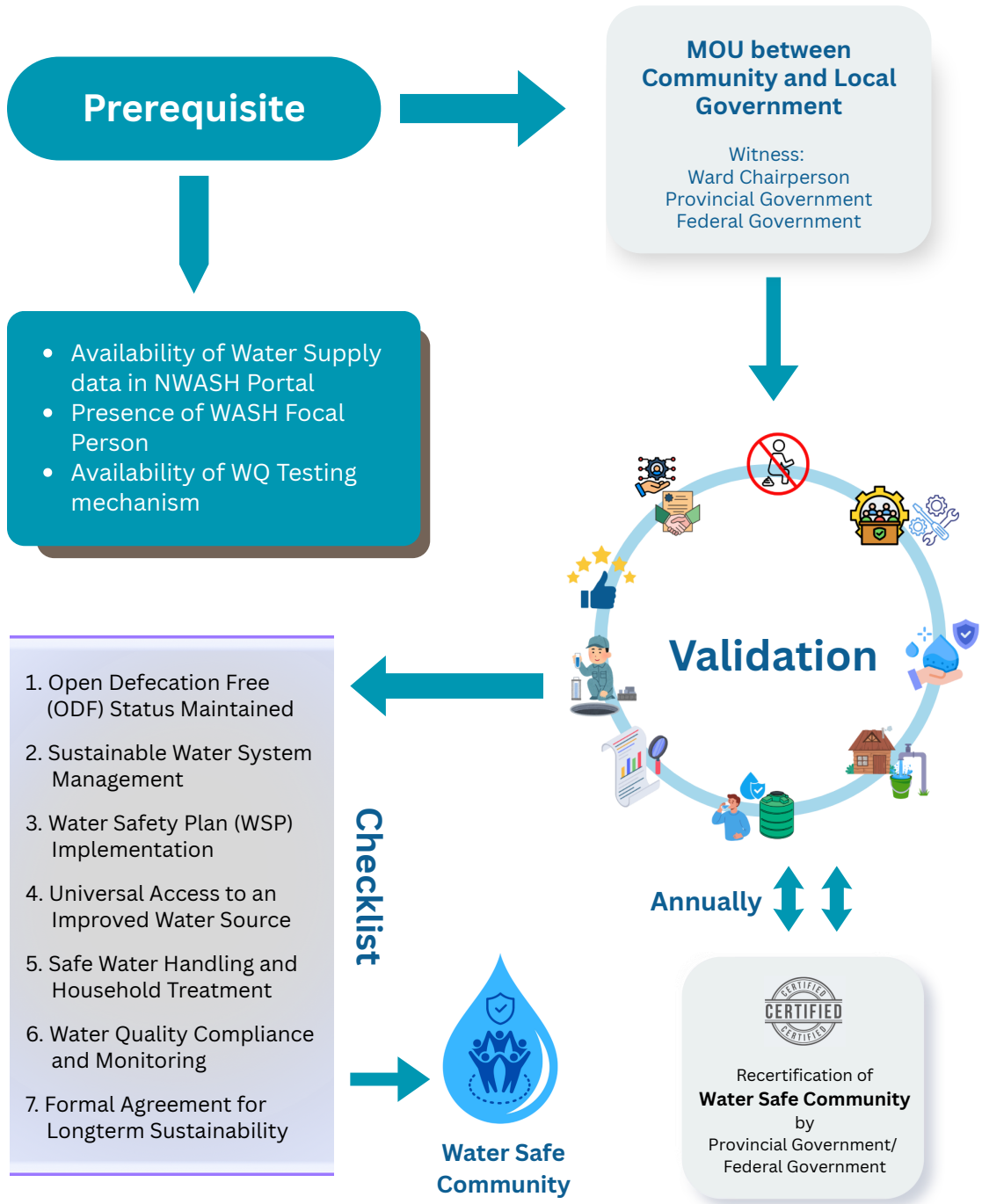
| Minimum Requirement | Key Performance Indicator/s (What to check for) | Monitoring Measures | Data Point |
|--|---|---|-----------------------------|
| 4. Universal Access to an Improved Water Source | 4(a) Piped System: All people are served by functional taps | Must be fully covered in NWASH Inventory | NWASH Inventory |
| | 4(b) Non-Piped Systems: Water collection time is under 30 mins | The horizontal distance is up to 100m and the vertical distance up to 50m | NWASH Unserved and Tubewell |
| | | The maximum time to fetch water is: 30 mins | |
| Must be covered in NWASH Unserved Application | | | |
| 5. Safe Drinking Water Handling and Household Treatment | 5(a) Drinking Water collected from tap is stored in clean, covered containers | Observe and inspect the storage structures of sample households | Sample Calculation * |
| | 5(b) Drinking Water is treated at the point of use | Verify for presence of water boiling or filter in the sample households without water | |

| Minimum Requirement | Key Performance Indicator/s (What to check for) | Monitoring Measures | Data Point |
|--|---|---|---|
| 6. Drinking Water Quality Compliance and Monitoring | 6(a) Drinking Water Quality parameters, testing, compliance and integration | Ensure compliance with baseline data of mandatory water quality parameters as per NDWQS 2079 | Annually integrated in NWASH Portal |
| | | Ensure that the FRC of last tap is recorded daily and that they comply with NDWQS 2079 | |
| | | Ensure arsenic data is recorded and the arsenic levels in the arsenic prone zones are in compliance with NDWQS 2079 and NDWQSID | |
| | 6(b) Water Quality reports published per month | Check notice board for recent publication | |
| 7. Drinking Water Quality Surveillance | No reported outbreak of waterborne diseases | Verify with local health post about the outbreak of waterborne diseases | Surveillance, Outbreak Response Management and Analysis System (SORMAS) |

| Minimum Requirement | Key Performance Indicator/s (What to check for) | Monitoring Measures | Data Point |
|--|--|---|--|
| 8. Formal Agreement for Longterm Sustainability | Formal agreement between WSUC and Local or Provincial Government | Confirm existence of an agreement document or MOU | Local Government/ Provincial Government Office |

*** Use scientific methods when calculating sample sizes for sample surveys**

Annex 4: Procedures for Becoming a “Water Safe Community”



Annex 5: Sample of Memorandum of Understanding

For the sustainability and regular operation of the water supply scheme, Rural/Municipality, Office of the Executive Council, and or the Water Supply and Sanitation User's Committee have mutually signed a;

समझदारी-पत्र (Memorandum of Understanding)

Under the water supply, sanitation, and hygiene program operated with the coordination of Rural/Municipality, Office of the Executive Council, and with the support of, the water supply scheme has been completed and its ownership, management, and operation responsibilities have been transferred to the Rural/Municipality, Ward No., Water Supply and Sanitation User's Committee. As the concerned stakeholders are committed to fulfilling the responsibilities listed in the schedule, a bilateral memorandum of understanding has been signed between Rural/Municipality, Office of the Executive Council, and Water Supply and Sanitation User's Committee.

This memorandum of understanding defines the roles and responsibilities of the parties who have agreed, as well as specific activities, ensuring that the services provided by the program remain functional and that behavior change is sustained.

1) Responsibilities of Local Users:

- To repair, maintain and replace the water meter, tap, fittings, and other materials of their respective houses as needed.
- To regularly clean the tap and surroundings of their house by properly managing biodegradable and non-biodegradable waste, as well as wastewater from the tap, and to use the wastewater for kitchen gardening purposes.
- To defecate and urinate only in the toilet.
- To pay Rs. (in words:) to the user's committee when installing one tap per house under the water supply scheme. This condition shall not apply to poor and marginalized families certified by the rural/municipality, for which the rural/municipality will make the necessary arrangements.
- To pay a minimum annual amount of Rs. (in words:) and a monthly fee corresponding to the minimum fixed drinking water unit of Rs. (in words:), and for additional units, to pay Rs. (in words:) to the User's Committee office within the specified time.
- To provide labor contributions from the community in case of maintenance required for the water supply scheme or construction of new structures.

2) Responsibilities of the Service Provider or Water Supply and Sanitation User's Committee:

- To bear the annual cost of at least Rs..... (in words) for the maintenance, new construction and alteration of pipelines and structures from the source of the water supply scheme to the household tap, including fittings, plumbing tools, necessary materials, chemicals and equipment required for water quality testing.
- To test the quality of water from the source to household according to the parameters to be tested every month or every 3 months using the necessary materials, chemicals and equipment for testing water quality, to ensure that it is in accordance with the National Drinking Water Quality Standards, 2079, to keep a record of it and make it public to the community, and to submit a report with a summary of the results of the drinking water testing to the ward office and the rural/municipality office every year.
- To update the Water Safety Plan every 6 months, to prepare and make its report public, and to implement the water safety plan.
- To keep the monthly water charges collected from local users, the amount from accumulated maintenance fund and other accounts accurate.
- Make the appointment of Village Maintenance Workers (VMW) mandatory and ensure that the water supply scheme is fully operational so that water flows regularly to every tap of the users by providing them with the services and facilities assigned to them on a regular basis and on time.

3) Responsibilities of the Ward Office:

- To regularly conduct on-site monitoring of the scheme and provide suggestions, advice, and instructions to the consumer committee as needed.
- To facilitate meetings of water supply and sanitation user's committee annually for gathering of all consumers.
- To assist in ensuring proper account and transparency of service is provided as well as in the management of the water supply and sanitation user's committee.
- To coordinate with and recommend to Rural/Municipality or other agencies for necessary support in managing the budget if the cost of repairing, maintaining, or constructing pipelines and structures exceeds (in words).
- To coordinate with and recommend to the Rural/Municipality or other agencies in case the pipelines and structures are completely damaged due to any disaster or to ensure the sustainable operation of the scheme.
- To coordinate with and recommend to the Rural/Municipality or other agencies for capacity development of the user's committee executives.

4) Responsibilities of Rural/Municipality and Ward Office:

- To regularly conduct on-site project monitoring and provide suggestions, advice and instructions to the User’s Committee as needed.
- To test the water supply scheme on a quarterly basis and inform local users about the results and provide support and facilitation for water quality improvement.
- To manage the budget and support for improvement if the annual cost of maintenance, improvement, expansion and new construction of the pipelines and structures from the source to the household taps of the water supply scheme exceeds Rs (in words).
- To work with government and partner agencies to arrange funding and provide financial and technical support for repairing, improving, or rebuilding the scheme’s pipelines and structures in case of damage by disaster.
- To provide information to the Water Supply and Sanitation User’s Committee about the laws and policies and regulations set by the Government of Nepal and the Rural/Municipality regarding the promotion of water supply, sanitation and hygiene.

**On behalf of Service
Provider**

Signature:
Name:
Position:
Date:

**On behalf of
Rural/Municipality**

Signature:
Name:
Position:
Date:

**Witness: On behalf of the Ward
Chairperson of
Rural/Municipality Ward No.**

Signature:
Name:
Position:
Date:

**Witness: On behalf of Federal/
Provincial Water Supply Office**

Signature:
Name:
Position:
Name of the Office:
Date:

**Witness: On behalf of Partner
Organization**

Signature:
Name:
Position:
Name of Organization:
Date:

Water Safe Communities

HIGHLIGHTS

Presented below are some examples of Water Safe Communities across various municipalities in Nepal.



Official declaration ceremony of the First Water Safe Community- Chhange, Dhulikhel Municipality (Ward No. 1) and the Ferro-Cement Tank constructed in the community.



Training on Water Safety Plan in Khumel, Rolpa Municipality (Ward No. 3) in preparation for declaration as Water Safe Community.



Official declaration ceremony of Makhlo Dandakateri Community, Namobuddha Municipality (Ward No. 11) as a Water Safe Community.



Sample Collection for Water Quality Testing and the corresponding results of Devghat, Devghat Municipality (Ward No. 5) in preparation for declaration as Water Safe Community.



Trainings for WSUC and WSP Team of Pangre and Jyamire Community, Bagmati Municipality (Ward No. 2) and a monitoring visit by Palika in preparation for declaration as Water Safe Community.